

*Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти імені Василя Сухомлинського*

Обласне історико-культурне товариство «Ойкумена»

*Кіровоградська обласна організація
Товариства пам'яток історії та культури*

Лариса ГАЙДА

**Вчителі-краєзнавці,
засновники музеїв
Кіровоградщини**

Кіровоград - 2004

ББК 26.891

Г-14

Гайда Л.А.

Вчителі – краєзнавці, засновники музеїв Кіровоградщини.

(Біографічні нариси).– Кіровоград: Центрально –Українське видавництво, 2004. – 56 с.

До цього видання включено серію біографічних нарисів про вчителів-краєзнавців, які багато років займалися і займаються краєзнавчо-дослідницькою та пам'яткоохоронною роботою і на громадських засадах створили музеї: висвітлюється їх життєвий та творчий шлях, що своєрідно віддзеркалює історію нашого краю другої половини ХХ століття. Крізь їхні долі ми можемо спостерігати епоху, як своєрідний її літопис. Вчителями зібрані музейні збірки, збережено для прийдешніх поколінь безцінні відомості та пам'ятки, і особливо важливо, що до цього залучалась учнівська молодь. Автором зроблено спробу узагальнити відомості про освітянський краєзнавчий рух, становлення і розвиток громадського музейництва в області, оцінити внесок педагогів.

Видання адресоване жителям Кіровоградщини, яким дорога пам'ять про своє минуле, краєзнавцям, учителям, керівникам музеїв, студентам, учням.

Рецензенти:

Козир І.А., кандидат історичних наук, декан історичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Кротов О.І., завідувач відділу з питань організаційно-методичного забезпечення розвитку музейної справи в області Кіровоградського обласного краєзнавчого музею.

ISBN 966.583.143.7

© Гайда Л.А.

Вчителі – краєзнавці, засновники музеїв Кіровоградщини

*Моїм правилом у житті було – працюю, працюю не задивляючись
уперед, не озируючись назад, працюю, не сподіваючись нізвідки й ні від
кого ні нагороди, ні похвалби, працюю доти, доки не відмовляють руки
й доки б'ється живе серце у твоїх грудях; працюю на користь твого
народу й на пожиток краю, який тобі дорогий.*

Д.Яворницький

Шкільне музейництво - справа подвижників, створити музей – означає присвятити цій справі життя. Аналізуючи сьогодні основні тенденції розвитку навчальних закладів нашої держави у повоєнний період, можна стверджувати, що однією з характерних ознак була хвиля створення шкільних музеїв. Більшість з них виникла у сільських школах, а це означає, що на вчителів, які створювали ці музеї, лягло величезне навантаження: це робота в школі, громадська робота за радянських часів, виснажлива праця у домашньому господарстві і наполеглива із року в рік діяльність по збору, збереженню і пропаганді пам'яток історії краю, постійна турбота про передачу молодому поколінню історичного досвіду та духовних надбань нашого народу.

Ці музеї не тільки берегли пам'ять про конкретні події чи діяльність людей, а завжди виконували роль центру громадського та духовного життя населеного пункту. Тримались вони і зараз тримаються на конкретній людині, на особистості.

Перед вами пройдуть долі відомих вчителів, дослідників історії нашого краю, - у кожного своє життя, кожен по-своєму прийшов до пошуково-дослідницької та краєзнавчої діяльності. Але всіх їх єднає глибока любов до рідного краю, до власної історії, повага до минулого народу, усвідомлення своєї неповторної ролі та обов'язку громадянина, небайдужість до того, щоб зібрати, зберегти і передати прийдешнім поколінням краще; щоб не зітерлись у пам'яті відомі події, розповіді про тих, хто жив поруч і заслуговує шани та поваги земляків.

За кожним іменем – роки, десятиліття щоденної копіткої праці, по крихті зібрані музейні збірки, де у кожній речі особливе місце і своя історія. Їх не просто треба віднайти, вивчити, дослідити, а і розповісти

людям, залучивши до цієї діяльності дітей. Недарма кажуть, що людина живе, поки її пам'ятають. У шкільних музеях - невеликих і простих, часто власними силами оформлених - беруть таку пам'ять.

Зараз, в часи складних процесів усвідомлення себе як народу, нації, пошуків духовних ідеалів, важливо зародити в душах дітей гордість за своє, найрідніше, а тому - найкраще.

Як пощастило навчальним закладам міст і сіл нашої області, де знайшлися вчителі, краєзнавці за покликанням, що, взявши на себе таку складну ношу, створили музеї історії краю, історії школи. Скільки цінного і цікавого втрачено назавжди там, де цих музеїв нема, скільки втрачаємо сьогодні, в час, коли наша держава будується, а ми не збираємо свідчення змін та процесів, що вже стають історією. Адже ми не завжди усвідомлюємо, яким неоцінним скарбом володіємо – історією, і не завжди належно її пошановуємо, бо так мало знаємо.

За останні десятиліття саме вчителі збрали, дослідили, зберегли значну кількість пам'яток історії нашого краю, які мають значення як історико-джерельний матеріал, а також несуть у собі величезний виховний потенціал. Адже саме на конкретних прикладах життя і діяльності кращих наших земляків можна донести до молоді поняття про непересічні цінності народу і держави. Цей їх внесок у краєзнавчу науку, так звану українську регіоналістику, та популяризацію пам'яткознавства ще ніким не узагальнено, об'єктивно та гідно не оцінено.

Відрадним є той факт, що вчителів-краєзнавців у нашій області багато: вони мають різний фах, але єдині у своєму покликанні. Сьогодні по-різному оцінюють створені ними музеї, існують різні погляди також і на їх діяльність, але безперечним є те, що вони, несучи свічку духовності через вітри і бурі перемін, своїм життям є прикладом служіння народу, краю, де живуть.

Автор намагалась виконати перед ними моральний та етичний обов'язок, розповісти широким колам громадськості про подвижницьку діяльність педагогів, щоб про це дізнались всі, хто живе в області, і не тільки знали, а й гордились.

Висловлюю щиро вдячність усім, хто надав матеріали для цієї книги: самим вчителям, керівникам установ та організацій освіти і культури, де вони працювали і працюють, їх колегам, друзям, рідним, дітям та онукам.

Наголошую, це перша спроба узагальнити інформацію про освітянський краєзнавчий рух в області і висловлюю надію, що видання буде надалі доповнюватись нарисами про багатьох вчителів-краєзнавців Кіровоградщини.

Вінніченко Всеволод Павлович

Народився у 1944 році в селі Молдовка Голованівського району. З 1962 року, закінчивши філологічний факультет Черкаського педагогічного інституту, працює у Свірневській загальноосвітній школі I-III ступенів Голованівського району вчителем української мови та літератури. Людина безмежно віддана улюбленій професії, весь запал своєї душі, кипучу енергію, творчу наснагу віддає вихованню і навчанню дітей. Високий професіоналізм, досвід, працьовитість, що притаманні Всеволоду Павловичу, забезпечують високу якість уроків. Його досвід позакласної роботи з учнями вивчався обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

З ініціативи В.П.Вінніченка створено в школі етнографічний музей, кімнату-музей бойової слави, портретну галерею випускників школи та ветеранів праці. Більше 10 років керує учитель літературно - творчим гуртком.

Всеволод Павлович завжди знаходиться в творчому пошуку, не зупиняється на досягнутому. Музей бойової слави створювався під його керівництвом колективом учителів, учнів школи до 40-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні і має наступні експозиції: передвоєнний період, початок війни, великий перелом, партизанський рух в краї, загін “Південний”, визволення села, завершення війни, жінки і війна, на варті миру. Відвідувачі музею - учні району, односельчани, земляки з ближнього зарубіжжя.

За багаторічну і сумлінну працю В.П.Вінніченка відзначено: Почесною грамотою ЦК ВЛКСМ (1970), Грамотою Міністерства освіти Української РСР (1981), Почесною грамотою Міністерства освіти СРСР (1984), медалями “20 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні” та “Ветеран праці”. Указом Президента України від 15 липня 1993 року за значний особистий внесок у розвиток

краєзнавчого руху, збереження національної історико-культурної спадщини Вінніченку присвоєне звання Заслужений вчитель України.

Всеволод Павлович був делегатом Всесоюзного з'їзду працівників освіти (Москва, 1988 рік).

Досвідчений учитель охоче ділиться досвідом роботи з колегами на засіданнях районного методичного об'єднання, виступає з лекціями на курсах і семінарах, друкується у фахових журналах і газетах.

Після закінчення школи багато колишніх учнів листуються зі своїм учителем, заходять до нього поділитись радістю чи горем, за порадою чи допомогою.

Велика Галина Тихонівна

З 1963 року в селі Федорівка Кіровоградського району живе і працює невтомна трудівниця, патріот свого краю Галина Тихонівна Велика, зусиллями якої створено музей у місцевій школі.

Народилась Галина Тихонівна в 1930 році в селі Василівка Онуфріївського району. В 1952 році закінчила Олександрійське педагогічне училище і отримала направлення на роботу в село Грузьке Кіровоградського району. Викладаючи мову та літературу в місцевій школі, закінчила одночасно філологічний факультет Кіровоградського педагогічного інституту.

В 1963 році разом з чоловіком переїхала до Федорівки, де продовжувала вчителювати та захопилась пошуковою роботою.

Можливо, тому, що в свої дитячі роки довелось пережити страхіття війни, тягнуло її до тих, хто в грізні роки захищав Вітчизну, дослідження цих сторінок історії стало справою життя. Роками копіткою праці була створена кімната бойової слави, що згодом переросла в музей. Згуртувавши навколо себе вчителів та учнів, віднаходила речі, майбутні експонати, адреси сотень невідомих загиблих і живих воїнів, учасників війни.

В 1969 році запросили ветерана В.П.Барсукова до школи на

святкування 25-річчя звільнення села від фашистських загарбників. Після цієї зустрічі червоні слідопити розпочали переписку з ним та пошуки ветеранів, визволителів села. Через сільську раду дістали списки воїнів, що загинули при визволенні села, звірили зі списками на плитах братських могил. Так розпочався пошук: скільки було написано листів, проведено зустрічей, записано розповідей, надіслано привітань – цього не визначити, як і не визначити скільки вкладено в цю справу тепла людських сердець, любові до рідного краю, Вітчизни та її історії і подаровано дітям-школярам.

Після визволення Кіровограда 297-а Слов'яно-Кіровоградська стрілецька дивізія була направлена в район села Федорівки, де фашисти примусили відступити 303-ю стрілецьку дивізію. В результаті жорстоких боїв, що тривали з 11 до 12 січня 1944 року, вдруге було визволено село, і аж до 8 березня захищали його від фашистів, які намагались взяти реванш. На честь подвигу 297-ї дивізії, яка мужньо витримала натиск ворога, жителі Федорівки спорудили обеліск на тому місці, де проходив передній край оборони.

За результатами багаторічної пошукової роботи учнів школи на чолі з Галиною Тихонівною до 40-річчя Перемоги було відкрито шкільний музей, він став центром військово-патріотичного виховання учнів. У ньому зберігається понад півтори тисячі експонатів, зібраних пошуковцями.

Галина Тихонівна разом зі школярами розшукали 450 ветеранів Великої Вітчизняної війни, колишніх воїнів, які брали участь у визволенні Кіровограда та Федорівки, а також їхніх рідних. Їх зусиллями весь зібраний матеріал систематизовано і представлено в експозиціях музею. А це також історичні відомості про партизанів-односельців, про підпільно – диверсійну групу, що діяла в окупації під керівництвом Петра Лахмана, про бойовий шлях тричі орденоносної 297-ї стрілецької дивізії та воїнів, що визволяли село, про земляків - ударників трудового фронту.

Під час районних та обласних оглядів роботи шкільних музеїв музей Федорівської школи був завжди одним з кращих. З особистої ініціативи Галини Тихонівни проведено багато зустрічей з ветеранами, які глибоко вдячні їй за подвижницьку багаторічну діяльність по увічненню пам'яті про події Великої Вітчизняної війни. З 1985 року Галина Тихонівна – на заслуженому відпочинку.

Багато теплих і вдячних слів сказано про Галину Тихонівну, жителі села, ветерани, учні та вчителі глибоко шанують її за багаторічну працю та створення святого куточка села Федорівки Кіровоградського району.

Дерезовський Василь Григорович

Народився в с. Випасне Білгород-Дністровського району Одеської області в 1938 році. Батько не повернувся з війни, мати сама виховувала двох синів. Сім'я дуже бідувала, ледь вижили в страшний 1946 рік. Розпочавши навчання у 1945 році в школі, продовжив його у Білгород-Дністровській будівельній школі, працював на будівництві. З 1957 по 1960 роки служив у лавах Радянської Армії. Після служби отримав середню освіту в школі робітничої молоді і став студентом Білгород-Дністровського педагогічного училища. Працював учителем на Одещині, потім разом із сім'єю переїхав на роботу до села Могильне Гайворонського району.

Все своє життя цікавився історією, займався колекціонуванням, тому не випадково закінчив історичний факультет Кіровоградського педагогічного інституту ім. О. Пушкіна.

Це все відіграло значну роль у тому, що Василь Григорович став створювати музей в школі. В кінці 70-х років при Могильненській середній школі він організував історико-краєзнавчий гурток, який поділив на декілька груп. Бажаючих було багато, ця робота зацікавила учнів - почали збирати матеріал. Село велике, поділивши його на сектори, зайнялись пошуком. Насамперед зібрали матеріал та відомості про учасників Великої Вітчизняної війни. На кожного оформляли анкету, в якій йшлося про бойовий шлях та діяльність у повоєнні роки. Гурток налагодив зв'язок з рідними та близькими воїнів, що покояться у братській могилі села.

Під час окупації на території села діяла підпільна група, і хоча було дуже важко, але знайшли і налагодили переписку з її комісаром Федосовим Петром Омеляновичем, зв'язківцем та іншими підпільниками, що дивом залишились живими. Особливо велику увагу приділяли спогадам про участь у війні, про тих, хто став жертвами голодоморів у сталінські часи.

Вивчали також і давній період історії краю, часто здійснювали

експедиції на поселення трипільської культури, що неподалік села, збирали рештки підйомного матеріалу на полях, що розорювались.

Окремою темою досліджень стало вивчення життя та діяльності видатних людей села, зокрема вченого-психолога Костюка Григорія Силевича.

Зібравши значну кількість матеріалів з історії краю, порушили питання перед дирекцією школи про створення музею, було виділено приміщення та підсобну кімнату. Методичну допомогу надав обласний краєзнавчий музей. Завдяки розумінню і підтримці керівників місцевого господарства Г.В.Павленко та В.І.Демченко з великими труднощами було знайдено кошти на оформлення музею, яке виконали спеціалісти.

1 вересня 1987 року стало святом всього села – відкрито музей, адже це була святиня, де зберігалась пам'ять про наше історичне минуле. Василь Григорович із своїми помічниками ще з більшою енергією почав збирати матеріал, бо люди почали ставитись до його справи з довірою, передаючи до музею свої речі. Музей змінювався на краще, поновлювались експозиції, поповнювалась колекція. В архівах зберігається багато цікавих матеріалів, що чекають своїх дослідників і займуть гідне місце в музеї.

В.Г.Дерезовський зробив у своєму житті чудову справу - створив музей, що продовжує діяти, а останнім часом написав та видав книги: “Історія Могильненської середньої школи” та “Село Могильне в часи випробувань”, продовжує пошуки та дослідження.

Євссєв Іван Леонтійович

Народився в 1924 році в с. Велика Обухівка Миргородського району Полтавської області. В 1931 році почав навчатись у місцевій семирічці, яку закінчив на відмінно. У 1938 році вступив до Велико-Сорочинської педагогічної школи, що готувала вчителів початкових класів. Отримавши атестат вчителя, в 1941 році розпочав працювати за фахом, але не довелося, розпочалась війна. Пішов у своєму селі до батька

в кузню молотобійцем-слюсарем. По роках в армію не брали, то залишилась молодь 1923-24 років народження в селі, до окупації фашистами району. 15 вересня він був окупований, але партизанське село ще два місяці жило за законами радянської влади. 12 листопада карателі за це спалили Велику Обухівку, розстрілявши 327 мирних жителів – від грудних дітей до старих людей. Почалися репресії над тими, хто залишився. Двічі намагались забрати до Німеччини, але всіляко намагався уникнути, а в червні 1943 року вдосвіта поліцаї зробили облаву і вивезли всю молодь, що залишилась, на примусові роботи. Іван Леонтійович потрапив на шахту, двічі намагався здійснити втечу, за що відбував ув'язнення в карцері, в в'язниці міста Хаммер.

9 квітня 1945 року Іван Леонтійович був звільнений американськими військами. Після повернення додому був призваний на службу в армію. Звільнився у 1946 році, як вчитель відповідно до спеціального Указу Президії Верховної Ради СРСР від 25 жовтня 1945 року.

У повоєнний період розпочинається педагогічна діяльність І.Л.Євсєєва : з 1946 року - вчитель молодших класів у Донецькій області, з 1947 року в Перегонівській та Підвисоцькій школах на Кіровоградщині. В 1948 році вступив на навчання до Львівського державного університету імені Івана Франка на історичний факультет. Диплом захистив екстерном у жовтні 1953 року.

Тоді ж Івана Леонтійовича було переведено до Долинської школи №1, на посаду вчителя історії та завуча молодших класів. З 1962 року був призначений директором Долинської школи №2 (колишньої залізничної №7).

Ще в 1955 році створив гурток істориків-краєзнавців, тоді ж почав знайомитись з історією перебування А.С.Макаренка у Долинському двокласному залізничному училищі (1911-1914 рр.). У березні 1963 року в одній невеликій кімнаті старого приміщення училища оформили невелику експозицію про життєвий і творчий шлях А.С.Макаренка. На її відкриття були запрошені його учні – 10 осіб. Тоді ж на загальних зборах учнів старших класів, вчителів і батьків було вирішено добиватись присвоєння школі імені А.С.Макаренка. Для цього необхідно було всю навчально-виховну роботу побудувати по-новому.

В 1962-1965 роках Івану Леонтійовичу вдалося організувати спорудження нового приміщення школи і перевести навчання в одну зміну. З 1965 року І.Л.Євсєєва призначають на посаду завідувача Долинського районного відділу освіти, довелось братись за спорудження нових шкіл по селах району.

Повернувся у Долинську середню школу №2 лише у 1974 році, тоді і вдалося разом з колективом створити музей А.С.Макаренка (1978 рік), хоч до цього вже була меморіальна кімната.

За 1965-1972 роки написав історію селища та району (матеріали використовувались при виданні “Історії міст і сіл УРСР. Кіровоградська область”). В 1979 році було відкрито пам’ятник А.С.Макаренку перед школою, у 1983 школі Постановою Ради Міністрів УРСР присвоєно почесне ім’я А.С.Макаренка.

На традиційній нараді вчителів району у серпні 1984 року Євсєєва Івана Леонтійовича нагороджено медаллю ім. А.С.Макаренка.

З 1985 року за станом здоров’я він пішов на пенсію і після тривалої хвороби та лікування у 1987 році був запрошений керуючим сільгосптехнікою М.Є.Степановим для створення музею історії механізації сільського господарства Долинського району. Музей було створено, до речі, з чудовим краєзнавчим відділом.

А в музей А.С.Макаренка Долинської СШ №2 він повернувся на прохання працівників освіти у 1995 році, оскільки на той час існувала загроза його втрати. Музей було відновлено і на його базі у 1998 році було проведено конференцію “А.С.Макаренко і сучасна школа”, присвячену 110-й річниці з дня народження славетного педагога .

Іван Леонтійович вів значну громадську і просвітницьку діяльність, брав участь у роботі Міжнародної конференції макаренкознавців у Полтаві.

В квітні 1998 року музею, творцем якого він був, було присвоєно звання Народний, слід відзначити, що долинчани і сьогодні бережуть і примножують його.

Написав і видав повість “Дивак” про перебування А. Макаренка на Долинщині.

Заєць Лідія Данилівна

При загальноосвітній школі села Капітанка Голованівського району існує історико-краєзнавчий музей. Його відкриття відбулось у травні 1995 року з нагоди 50-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

Робота ж по створенню музею розпочалась набагато раніше. Члени гуртка “Пошук”, весь учнівський, педагогічний колективи, жителі села збирали матеріали. Керівником

цього гуртка та засновником історико-краєзнавчого музею була Заєць Лідія Данилівна.

Розпочала вона свою педагогічну діяльність в 1944 році. У Лідії Данилівни – романтична вдача і відкрите серце. Вона вважала своїм обов’язком зробити все, щоб не зникла пам’ять про тих, хто віддав свої життя за свободу нашого народу. Коли ще працювала в Люшнюватській школі, то очолювала гурток червоних слідопитів.

Об’єднавши біля себе школярів села Капітанки, збирала відомості про визволителів села. Налагодили листування з ветеранами 6-ї Орловської Хінганської дивізії, в ході якого музей отримав у дарунок книги про бойовий шлях дивізії, статті з газет, фотографії. З ініціативи Лідії Данилівни під час відкриття музею відбулась зустріч ветеранів цієї дивізії з учнями та жителями села.

Лідія Данилівна разом з членами гуртка оформили тематичні альбоми “Історія села та місцевої школи”, “Літопис Великої Вітчизняної війни”, “Біографії вчителів школи”, “Воїни Збройних сил”. Зібрано матеріали про визначних людей села. В музеї також зібрано свідчення та матеріали з історії виникнення населених пунктів району. Чимало експонатів передано жителями села. В музеї зберігається понад 300 цінних експонатів, багато з яких розміщено в експозиції, що має наступні розділи: Велика Вітчизняна війна в краї; трудові досягнення членів сільськогосподарського товариства “Капітанка”; історія села та школи; воїни Збройних сил та воїни, що мають офіцерські звання - односельчани; майстри та умільці села.

За свою невтомну працю Лідія Данилівна нагороджена грамотами Міністерства освіти та науки України, управління освіти та науки облдержадміністрації, медалями “За трудову відзнаку”, “Ветеран праці”, значком “Відмінник народної освіти”.

Л.Д.Заєць відома читачам районної газети як автор багатьох цікавих публікацій.

Гурток “Пошук”, який багато років очолювала Лідія Данилівна, був неодноразовим переможцем обласних оглядів – конкурсів роботи музеїв бойової слави, нагороджувався низкою дипломів та Почесними грамотами за участь у Всесоюзних вахтах пам’яті.

Справа, розпочата Л.Д.Заєць, продовжується і сьогодні.

Кабанець Лідія Романівна

Народилась Лідія Романівна 8 березня 1941 року в селі Варварівка Долинського району Кіровоградської області. Після закінчення школи, в 1959 році стала працювати в рідній школі старшою піонервожатою, виявивши здібності умілого організатора дитячого колективу. В 1962 році вступила на навчання до Кіровоградського педагогічного інституту імені Олександра Пушкіна на факультет методики та педагогіки початкового навчання, який закінчила в 1967 р.

З перших років роботи в школі вона працювала над проблемами військово-патріотичного виховання учнівської молоді, створила загін червоних слідопитів, який, займаючись пошуковою роботою, збирав матеріали і вивчав бойовий шлях підрозділів, що визволяли село Варварівку від фашистських окупантів. Учні підтримували тісний зв’язок з Державним архівом Міністерства оборони СРСР, щоб виявити героїчні подвиги військових частин та бійців, що визволяли село та район. Так було встановлено, що Долинський район, в тому числі і село Варварівку, визволяли частини 188-ї стрілкової дивізії, командував якою полковник Даниленко Василь Якович. Через відділ

кадрів Міністерства оборони СРСР вдалось дізнатись його адресу, написали до міста Калініна. Василь Якович надіслав своє фото і описав бойовий шлях дивізії, а також вказав адреси своїх бойових товаришів. Далі виявилось, що село визволяла ще й 73-я стрілкова дивізія генерал-лейтенанта Козака Семена Антоновича. Так поступово накопичувався значний матеріал: листи, фотографії, архівні документи, вирізки з газет, особисті речі солдатів, залишки зброї, - і загін червоних слідопитів, яким керувала Лідія Романівна, оформив куточок бойової слави при ленінській кімнаті.

В 1982 році на кошти місцевого колгоспу імені Кірова було обладнано окрему кімнату під музей в приміщенні школи. З часом він став називатись музеєм бойової і трудової слави, фонди якого налічували понад 150 оригінальних експонатів, які розміщувались в експозиції, що мала наступні розділи: "Історія заснування села Варварівка", "Село в період національно- демократичної революції та громадянської війни", "В.Засядько. Його ім'я носить наша школа", "Командуючий 73-ю стрілковою дивізією Козак Семен Антонович", "Ніхто не забутий, ніщо не забуте" (про воїнів-односельців, що загинули на війні), "Післявоєнна відбудова села".

З 1987 року Лідія Романівна працювала вчителем початкових класів, з 1999 року – на заслуженому відпочинку. Її музей нині діє в школі, поповнюється новими експонатами.

Каюков Василь Іванович

За його глибоким переконанням, без національної школи неможливо виховати патріота нашої незалежної держави, цю головну ідею і впроваджував усе своє життя.

Народився Василь Іванович 25 січня 1945 року в місті Кіровограді. Виховувався в будинку немовляти, а потім у дитячих будинках (Олександрії, Бобринця, Новогеоргіївська, Новомиргорода, Леніно), школах-інтернатах Пантаївки та Кіровограда.

В 1964 році, закінчивши Кіровоградську школу-інтернат №1, вступив до Кіровоградського державного педагогічного інституту на українське відділення філологічного факультету, який закінчив з відзнакою в 1968 році.

Працював у школах Кіровоградщини на посадах учителя, організатора позакласної роботи, директора (с.Данилова Балка Ульяновського району, с.Гаївка і с.Високі Байраки Кіровоградського району, м.Кіровоград).

Протягом 15 літніх сезонів працював у піонерських таборах і таборах праці і відпочинку (с.Трепівка, смт Онуфрївка, с.Бережинка, м.Олександрія, м.Кіровоград).

З 1990 року очолював Кіровоградську школу №21, на базі якої став втілювати авторську концепцію української національної школи. В 1996 році захистив дисертацію, темою дослідження визначив формування національної самосвідомості школярів на героїчних традиціях українського народу і впродовж 10 років разом з колективом розробляв, апробував і вдосконалював систему національного виховання учнів у загальноосвітній школі.

Автор багатьох публікацій, десятків друкованих статей, опублікованих в багатьох журналах та наукових збірниках. Кандидат педагогічних наук, Заслужений вчитель України, кавалер урядових нагород.

В школі з його ініціативи і невтомної праці створено цілий комплекс музеїв та музейних кімнат.

Усвідомлюючи, що українці як етнос – світова реальність, яку ми практично не знаємо, було створено Кімнату історії української діаспори, в якій зібрано матеріали про життя українців у цілому світі. Прагнучи глибше ознайомитись з великою літературою українського народу, в школі відкрито музейну кімнату Т.Шевченка, літературні світлиці наших земляків В.Винниченка, М.Смоленчука. Вивчаючи культурні набутки українського етносу, створено також кімнату історії українського одягу, яка носить ім'я Олекси Воропая. Для усвідомлення народознавчих джерел витоків творчості українців - Кімнату української казки, оформлено виставку народних ремесел. Також експонуються портретні галереї: “Світочі української духовності”, “Історичні діячі України-Русі”, “Галерея діячів української “Просвіти”.

Скарби української духовності захищали мужні воїни в різні часи. Про це розповідають матеріали, зібрані у шкільній козацькій світлиці, кімнаті історії українського війська та кімнаті історії запорозького козацтва.

Цікавими є також музейні кімнати “Рідне місто”, світлиці І.Карпенка-Карого, поетеси М.Губко, кабінети етнопедагогіки, краєзнавства, кімната казки ім. Василя Сухомлинського.

Першими в Україні тут запровадили вивчення основ народної педагогіки, вивчається народознавство, фольклор, народні ремесла та краєзнавство. Ця робота проводиться в кабінетах народознавчого змісту і сприяє вихованню патріотів Української держави.

Весь шкільний музейний комплекс змістовно і з любов'ю обладнаний вчителями, учнями за допомогою батьків та громадськості.

Протягом своєї багаторічної трудової діяльності Василь Іванович Каюков виконував значну громадську роботу на посадах голови Кіровоградської організації Товариства охорони пам'яток історії та культури, був членом Президії Асоціації вчителів української мови, членом правління обласної організації “Просвіта”, головою первинних організацій Всеукраїнської Асоціації імені Василя Сухомлинського і Товариства імені Григорія Ващенка, член обласного літоб'єднання “Степ” (опублікував близько 50 віршів).

Брав участь і був переможцем Всеукраїнського конкурсу “Вчитель року”. Нагороджений значком “Відмінник народної освіти”, в 1996 році було присвоєно звання Заслужений вчитель України.

Надзвичайно талановита і обдарована людина, відзначався неймовірною працездатністю, залишив по собі авторську школу, учнів і добру пам'ять.

Ковтун Олександр Сергійович

Його пам'ятають як щиру, відкриту людину, ентузіаста, подвижника музейної справи, вчителя і наставника.

Дитинство Олександра Сергійовича Ковтуна проходило в селі Якимівка Маловисківського району, де він навчався у місцевій семирічці. Далі - Новомиргородське педагогічне училище, яке закінчив у 1939 році з відзнакою.

Тяжкі роки Великої Вітчизняної

війни були повні випробувань: розпочавши її на західному кордоні, пройшов крізь полон, втечі, табори, підпілля, в 1944 році – знову в діючій армії. Закінчив свій бойовий шлях у Празі. Мав нагороди: медалі “За бойові заслуги”, “За відвагу”.

Перші повоєнні роки Олександр Сергійович згадував з небажанням. Пізнавши фашистську неволю, переніс несправедливе приниження, його було виключено з партії.

В 1950 році він закінчує навчання в Кіровоградському педагогічному інституті і отримує призначення у Павлиську школу. Перші свої вчительські кроки він зробив під керівництвом В.О.Сухомлинського, який, побувавши на його уроках, сказав: ”Будеш гарним вчителем, друже, бо діти відчують тепло твого серця”.

Переїхавши до матері в Хмелівський район, починає працювати директором дитячого будинку в селі Леніно. Серед вихованців, що з теплом згадували про нього, був і відомий педагог Василь Каюков.

Після трагічної загибелі сина Олександр Сергійович переїздить до Малої Виски, де працює в місцевій школі №3. Історик не тільки за фахом, а і за покликанням, розпочав свою краєзнавчу діяльність ще в Леніно, його уроки стають сторінками історії рідного краю. Кожна розповідь про відомі в краї події, видатних земляків доповнюється документами, фотоматеріалами, історичними довідками. Настільки насиченим було життя краєзнавчого гуртка Олександра Сергійовича, що не встиг уявити. Листи, книги, посилки, пошуки, публікації в пресі, встановлення історичної правди подій Великої Вітчизняної війни, виявлення імен невідомих героїв, встановлення меморіальних дошок, пам’ятних знаків, - далеко не весь перелік його краєзнавчо-громадських справ.

Свою мрію – створення краєзнавчого музею в Малій Висці - Олександр Сергійович жартуючи називав своєю лебединою піснею. Долаючи мури байдужості, добився, що було виділено приміщення і відкрито районний краєзнавчий музей.

Керуючи Маловисківською СШ №1, одночасно працював керівником цього музею. Його зусиллями зібрано значну збірку пам’яток з історії Маловисківщини, встановлено 32 меморіальні дошки, два пам’ятники, виявлено десятки невідомих імен загиблих воїнів.

Чимало зробив за своє життя Олександр Сергійович Ковтун, щоб зберегти історію нашого краю, відкрити для всіх її невідомі сторінки.

Він за життя не прагнув до високих почестей - найвищою нагородою була для нього людська вдячність і шана. У Малій Висці пам’ятають Олександра Ковтуна, сесія міської ради прийняла рішення про увічнення його пам’яті, перейменування провулку, де він жив, його іменем.

Козакова Людмила Євтихіївна

З 1989 року в Голованівській загальноосвітній школі №2 діє музей бойової слави ім. Г.Мікляя, створений завдяки багаторічній праці вчителя Козакової Людмили Євтихіївни. Народилась вона в 1947 році у Голованівську. У 1964 році після закінчення місцевої школи була направлена на курси англійської мови при Кіровоградському педагогічному інституті, по закінченню яких працювала в селах Вербове та Роздол.

В 1966 році вступила на філологічний факультет Одеського університету ім. І.Мечникова, який закінчила у 1972 році. Працювала вчителем російської мови та літератури, заступником директора з виховної роботи у Голованівській школі ім. Г.Мікляя. З 1995 року працює в ній же вчителем зарубіжної та української літератури.

На узліссі урочища Голоче стоїть обеліск, який нагадує про жорстокий бій партизанського з'єднання під командуванням Героя Радянського Союзу генерал-майора М.І.Наумова з німецько-фашистськими загарбниками у березні 1943 року. Кілька років слідопити школи під керівництвом Людмили Євтихіївни вели пошуки наумовців. Зібраний матеріал послужив основою для створення музею героїки партизанського з'єднання М.Наумова, експонати якого вчать і розповідають про значення та роль партизанського руху, зокрема Степового рейду.

Музей у школі було засновано в 1989 році. Його експозиція включає більше 500 експонатів, що розміщено в наступних розділах: учасники рейдів українських партизанів; їх героїчні подвиги; командир і бойові друзі; жінки-партизанки.

Людмила Євтихіївна керує багато років патріотичним клубом партизанської слави, що діє на базі музею. Дослідницькі роботи членів клубу відомі краєзнавцям протягом багатьох років, особливо відзначають їх пам'яткоохоронну роботу.

Крангач Валентина Михайлівна

Її однополчани звать – Валя Кіровоградська, на освітянській ниві відома як керівник і творець музею 170-ї Кіровоградської Червонопрапорної орденів Кутузова і Суворова танкової бригади, що діє в Кіровоградському колегіумі.

Сама Валентина Михайлівна з Донеччини, народилась 7 лютого 1924 року в селі Степанівка Олександрівського району в сім'ї службовця.

У 1941 році закінчила 9 класів місцевої школи, розпочалась війна, сім'я була евакуйована спочатку в Ростовську, потім у Сталінградську область. В лютому 1942 року добровільно вступила в Червону Армію і проходила службу в 170-й танковій бригаді рядовою зв'язківцем-телефоністкою. Має 18 урядових нагород, серед яких – орден “Вітчизняної війни II ступеня” та медаль “За бойові заслуги”.

Після війни закінчила історико-філологічний факультет Кіровоградського педагогічного інституту, працювала вчителем російської мови та літератури у різних школах країни: в Ленінградській, Саратовській областях, в Кореї, в НДР- за місцем служби чоловіка.

З 1977 року працює в Кіровоградській ЗОШ №11 (нині колегіум). Власне, з її розповідей про фронт і розпочався музей. Скільки поїздок, походів по місцях бойової слави організувала відтоді Валентина Михайлівна. На місцях знайдено близько 200 могил воїнів 170-ї танкової бригади, встановлено імена і місця поховань багатьох зниклих безвісти. Разом з учнями досліджено і уточнено місця окремих боїв, встановлено на них пам'ятні меморіальні дошки. Біля школи закладено алею із троянд в пам'ять про тих, хто поліг на кіровоградській землі.

Музейний фонд включає більше 3 тисяч одиниць збереження. За багато років зберігаються і ведуться книги відгуків та обліку проведених заходів та екскурсій.

Під керівництвом Валентини Михайлівни учні школи проводили

значну тимурівську роботу в своєму мікрорайоні, разом з міськвиконкомом стали ініціаторами велопробігу, який щорічно проводився на День Перемоги за маршрутами: Знам'янка – Дмитрівка - Диківка; Федорівка – Новоандріївка – Рибчине, по місцях, де проходили найбільші бої бригади.

Як керівник музею Валентина Михайлівна підтримувала тісний зв'язок з ветеранськими організаціями. Учасниця подій Великої Вітчизняної війни вона дає дітям щось більше, ніж знання: вчить розуміти сенс життя, допомагає зрозуміти і відчувати, що таке Батьківщина.

У 2000 році до 55-річчя Перемоги музею Кіровоградського колегіуму присвоєно звання Народний. Це заслуга вчителя-ветерана В.М.Крангач. В цьому музеї завжди людно, тут проводяться екскурсії, уроки, зустрічі, конференції, конкурси.

Значний внесок нею зроблено в справу збереження та охорони пам'яток історії Великої Вітчизняної війни.

Копітка багатолітня праця В.М.Крангач дала Кіровограду один з кращих музеїв бойової слави військового підрозділу, що може слугувати взірцем як для освітян, так і для широкого загалу.

Криуленко Антоніна Тимофіївна

За свою багаторічну подвижницьку діяльність земляки присвоїли їй звання Почесного громадянина міста Олександрія.

Народилась Антоніна Тимофіївна 1 березня 1920 року в родині робітника. Закінчивши місцеву школу, в 1939 році вступила до Дніпропетровського університету на трирічний філологічний факультет.

З початком війни була евакуйована на Кавказ, де продовжувала навчання, одночасно працюючи в госпіталі міста Орджонікідзе. В 1941 році добровільно зарахована санітаркою до Новочеркаського евакогоспіталю №337. В січні 1942 року отримала поранення, після якого була направлена на роботу у військкомат с.Тахти у Туркменії.

3 жовтня 1944 року одержала виклик ЦК комсомолу України для участі у відбудові народного господарства у звільненій Олександрії. Працювала вчителем в Олександрійській школі №1, на громадських засадах – у краєзнавчому музеї екскурсоводом, лектором, керівником школи мужності, позаштатним лектором міськкому партії (мала свій цикл лекцій).

В 1980 році у Дніпропетровському університеті відбулась зустріч випускників, на яку приїхали всього 27 осіб з 360, що закінчили факультет, більшість загинули на війні. Тут дала клятву увічнювати пам'ять про тих, хто віддав своє життя і здоров'я за незалежність Батьківщини.

Почала з організації загону юних слідопитів у своїй школі, яка на той час відзначала своє 60-річчя. Разом з дітьми писали багато листів, робили подвірний обхід жителів для збору матеріалів, обробляли його, оформляли стенди. Це був перший музей історії школи.

В 1983 році, працюючи на заміні в Недогарській школі Олександрійського району, заснувала музей історії села, в якому було зібрано понад 1000 експонатів. Загін “Пошук” був визнаний переможцем республіканського конкурсу-огляду музеїв по військово-патріотичному вихованню молоді.

Перейшовши на роботу в 1986 році до Войнівської школи, знову сформувала загін слідопитів “Орлятко”, почали збирати матеріали з історії військових частин, що звільняли Олександрійщину. В ході пошукової роботи було знайдено поховання в силосних ямах, яке потрібно було перенести. Слідопити школи доглядали за пам'ятниками та могилами, вели листування з ветеранами, здійснювали екскурсії та походи. Орлята були на зльоті піонерів України в Одесі.

Таким чином створювались музеї скрізь, де працювала Антоніна Тимофіївна: у Недогарках, Олександрівці, Войнівці, Косівці, індустріальному технікумі, райвідділі міліції, Олександрійській школі №17.

Допомагала у створенні музеїв в Білгородській школі №13, в харківських школах, передавши до них частину матеріалів та експонатів.

В 1996 році з ініціативи Антоніни Тимофіївни було створено музей “Олександрія – місто гірників” у школі №17, де зберігається історія 27 підприємств вугільної промисловості.

Підготувала і видала книгу спогадів “Сторінки життя вчителя”.

Відзначаючи свій 80-річний ювілей, Антоніна Тимофіївна збрала всіх своїх рідних та друзів, а їх у неї багато. Разом з чоловіком виховала

трьох доньок, має внуків, правнуків. Діти продовжують її справу. Скільки теплих і вдячних слів було сказано на її адресу.

Антоніна Тимофіївна завжди була закохана в свою справу, все, що нею зроблено, це дарунок своїм землякам.

Кузьменко Волеслав Григорович

Народився Волеслав Григорович 1929 року в учительській сім'ї в селі Торговиця. В 1949 році закінчив 10 класів Новоархангельської середньої школи, а у 1950 - прискорений випуск Київського топографічного технікуму. Далі продовжував навчання у Київському державному університеті на філологічному факультеті (російсько-слов'янське відділення).

В 1955 році почав працювати в навчальних закладах: директором Голубківської СШ Березнівського району Рівненської області, директором Кальниболотської, Новоархангельської, Торговицької середніх шкіл, далі заступником директора Новоархангельської ЗШ №1.

Учасник Великої Вітчизняної війни, Заслужений працівник культури України, Відмінник освіти СРСР, нагороджений медалями "За трудову доблесть", "Ветеран праці", багатьма ювілейними медалями.

З 1979 року – керівник ініціативної групи по створенню музею історії школи, в роботі якої брали участь вчителі: Л.Ф.Стась, В.М.Стрільчук, М.І.Шраменко, В.М.Безчасний, директор школи І.П.Козаченко, медсестра школи К.М.Кузьменко, лаборант В.Я.Фомін, К.С.Нагорний, інші вчителі, батьки та учні.

Історико-краєзнавчий музей в школі було відкрито 5 листопада 1979 року, в його фондах налічується більше 3-х тисяч експонатів. Хоч центральною темою музею і є школа, але важливе місце в експозиції посідають й інші, насамперед - Велика Вітчизняна війна та ратний і трудовий подвиг новоархангельців. Матеріали музею розповідають про важку долю 6-ї та 12-ї армій, які з першого дня війни

і до Новоархангельська захищали фронт в 500 км. Обезкровлені радянські армії, обтяжені лазаретами і тяжкопораненими, з малою кількістю боєприпасів мужньо бились з ворогом в урочищі Зелена Брама. Понад 20 ворожих дивізій були відтягнуті від наступальних операцій. Генерали І.Музиченко і П.Понеделін вирішили самостійно виходити з оточення. Невдалий бій за виведення армій з оточення призводить до поразки, обидва генерали разом зі своїми бійцями потрапляють в полон. Не менш повно відображені й інші сторінки війни на Новоархангельщині.

Волеслав Григорович пропрацював керівником музею понад 20 років. В 1999 році музею було присвоєно звання Народний. Тут зібрано широке коло документів, пам'яток з історії школи, а відтак користується популярністю, повагою в учителів, учнів, батьків, випускників, гостей, науковців. В музеї побували в свій час письменники В.Козаченко, Ю.Збанацький, Б.Олійник, Б.Чалий, Є.Долматовський, Герой Радянського Союзу генерал-лейтенант І.Громов.

На базі шкільного музею проводились обласні та районні семінари вчителів, керівників установ і організацій; уроки, екскурсії, зустрічі з випускниками та інші заходи.

На підставі зібраних матеріалів В.Г.Кузьменко написав та опублікував краєзнавчі праці: “Нариси з історії розвитку народної освіти в Новоархангельську”, “Шанець над Синюхою”. Також ним написано серію нарисів про оборону Новоархангельська у 1941 році під загальною назвою ”Незабутнє”, про звільнення міста від фашистських загарбників “Радість визволення”. В місцевій газеті “Колос” друкувались і інші твори Волеслава Григоровича: “Проклята сторінка історії” - про голодомор у селищі, “Синюха –перлина лісостепу” та інші.

В книзі “Нариси освіти Новоархангельщини” автором розкривається півторавіковий шлях розвитку освіти на тлі історії Новоархангельська. Багатий фактичний матеріал, конкретні події та особи минулого і сьогодення захоплюють читача, спонукають до роздумів. Адже Новоархангельщина багата відомим людьми, подіями. Автору вдалося зібрати кращий досвід роботи педагогів-новаторів селища. В центрі уваги – історичні події крізь долю учителя, учня, випускника школи.

До видання “Книги пам'яті України” підготовлено 2 альбоми, присвячені новоархангельцям, які загинули у Великій Вітчизняній війні.

Музей брав участь у 1997 році в огляді шкільних музеїв і як один з

переможців був нагороджений Почесною грамотою, а Волеслав Григорович – грамотою обласного управління освіти.

Завдяки багаторічній подвижницькій праці Волеслава Григоровича ми маємо один з кращих в області музей історії школи, який давно переріс свій профіль і став історичним, фактично за фондами може бути районним.

Кузьменко Володимир Миколайович

В 1962 році закінчив Одеський державний університет імені Іллі Мечникова. В Кіровоградському професійно-технічному училищі №9 працює з 1979 року викладачем, є фундатором музею нашого земляка С.Степняка-Кравчинського. Сама ідея його створення була обумовлена декількома факторами: С.Степняк - Кравчинський - наш земляк, яскрава особистість, великий патріот, борець за краще майбутнє своєї країни; його життя – яскравий приклад самовідданого служіння народу; матеріал благодатний для виховання молодого покоління, приклад для наслідування. Особистість цієї людини настільки непересічна, приваблива, що викликає бажання наслідувати її.

Робота над створенням музею проходила в таких напрямках: вивчалась епоха, в якій жив і творив наш видатний земляк, була організована експедиція до села Новий Стародуб Петрівського району, де він народився, для ознайомлення та збору матеріалу про новостародубський період життя; опрацювання літератури про його життя і творчість, опрацювання матеріалів у Центральному державному архіві літератури і мистецтва (Москва).

Значну допомогу надала адміністрація училища, оформлення музею здійснював Кіровоградський художній фонд.

Музей широко використовувався у навчально-виховному процесі училища, тут проводились екскурсії, виховні години, тематичні вечори, читальні конференції, вікторини.

Кулик Євген Мефодійович

З 1971 року Євген Мефодійович працює директором музею в своєму селі на громадських засадах.

Народився він 11 грудня 1938 року в селі Йосипівка Ульяновського району, вчився в школі, служив в армії, закінчив педінститут і працював у рідній школі все своє життя з 1962 року.

Основним завданням своєї діяльності вважав збір експонатів, їх збереження та існування самого

музею в складних умовах реформ.

Музей села був створений у 1971 році, Євгену Мефодійовичу, як вчителю історії, випала у цьому процесі основна роль. До створення музею були залучені вчителі, учні, жителі села, адміністрація. Правління колгоспу “Росія” виділило кошти на оформлення.

Музей став могутнім засобом у навчально-виховному процесі школи. Для роботи музею була створена рада, працювали екскурсоводи. Почали проводитись екскурсії, вечори, пошукова робота, збір експонатів, які використовуються на уроках історії, народознавства, літератури.

Музей став гордістю села Йосипівки.

Нога Василь Якович

Народився 14 січня 1918 року в селі Глodosи Хмельівського району Кіровоградської області в селянській сім'ї. Після закінчення школи вступив на історичний факультет Харківського педагогічного інституту.

На початку вересня 1936 року група була розформована, переведена на заочний відділ і кожного студента направлено по школах Харківської області. Трудову діяльність розпочав з 18

років, в 1936 році вчителем, заступником директора до призову в Радянську армію 1939 року.

Учасник бойових дій, на фронті – усі роки війни. В грудні 1945 року демобілізований з армії знаходився на домашньому лікуванні в Глodosах, де в 1946-1947 роках працював завучем першої школи, а з 1947 по 1956 рік – директором Хмельівської СШ № 1. Приймавши школу зруйнованою, довів її до порядку зі стабільним педагогічним та учнівським колективами.

В 1956 році був призначений завучем, а далі директором Добровеличківської середньої школи-інтернату, де працював до виходу на пенсію.

З 1979 року він організатор і директор районного краєзнавчого музею. В 1990 році музей став державним. Робота в музеї була для нього ніби продовженням його педагогічної діяльності, оскільки створювався він в основному силами учнів та вчителів району, і став невід'ємною частиною навчально-виховної роботи. Музей проводив значну культурно-просвітницьку роботу, тут відбувались уроки, екскурсії, позакласні заходи, зустрічі, творчі вечори. При ньому у свій час працювала любительська кіностудія “Пам'ять”, де оператором і керівником був Василь Якович. Ними було створено більше 100 любительських фільмів, в основному про історію краю та його людей. Музей дає змогу продемонструвати, яка багата історія Добровеличківщини, наскільки вона тісно переплетена з долею

України, розповісти про земляків-учасників багатьох історичних подій, описати красу степового краю.

Переважну частину свого трудового життя Василь Якович провів у Добровеличківській школі-інтернаті, саме за часи його директорства відбулось становлення першої в області школи такого типу.

Почесне звання Заслужений вчитель УРСР було йому присвоєно в 1970 році. Статті В.Я.Ноги про життя школи та проблеми виховання друкувались в обласній та районній пресі. Делегат III з'їзду педагогічних працівників України (1959).

Нагороджений за трудові та бойові заслуги: орденом Трудового Червоного Прапора (1971), орденом Знак Пошани (1959), двома орденами "Вітчизняної війни", медаллю А.Макаренка, медалями "За взяття Кенігсберга"(1945), "За взяття Берліна" (1945), "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні"(1945), мав звання Відмінник освіти СРСР, Відмінник народної освіти УРСР.

Завдяки самовідданій роботі В.Я.Ноги, його колег Д.Д.Проскаченка та І.П.Гончара музей став окрасою Добровеличківки.

Омельчук Ірина Василівна

Народилась 28 квітня 1920 року в селі Вербка на Дніпропетровщині. В 1939 році закінчила Єнакіївське педагогічне училище, працювала в Горлівській початковій школі. Учасниця війни, була сандружинницею у винищувальному батальйоні Горлівки.

В 1950 році закінчила з відзнакою філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. Була призначена на посаду викладача російської мови та літератури Новомиргородського педагогічного училища, де працювала до 1955 року (училище згодом було переведено до Олександрії). Далі – завуч Новомиргородського дитячого будинку, директор Лікарівської семирічки, з 1963 року - вчитель та вихователь

Новомиргородської школи-інтернату, з якою і пов'язана вся трудова діяльність. Організовано було школу на базі Златопільського дитячого будинку, в 1963 році побудовано нове приміщення. Ірина Василівна, працюючи в цій школі, очолила клуб цікавих зустрічей, який було засновано до неї старшим вихователем цієї школи Божором Федором Омеляновичем. В результаті зустрічей, походів, екскурсій, пошукової роботи накопичилось чимало історико-краєзнавчого матеріалу.

Ідею створення музею подав відомий земляк, генерал Гарвасієв Андрій Микитович, який, мешкаючи у Кишиневі, приїздив на запрошення в школу. Підтримали її педагогічний колектив на чолі з директором Хмільевським Зосимом Назаровичем. Розпочалась копітка пошукова робота, збирали необхідний матеріал, запросили художників, працювали і вчителі, і діти.

Музей бойової і трудової слави було відкрито у вересні 1966 року. З тих пір Ірина Василівна стала його незмінним керівником. Одним з головних завдань музею є формування у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього України, вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії та культури рідного краю.

За час існування музею його фонди постійно поповнювались, особливо у 60-70-і роки, коли походи, подорожі стали для інтернативців нормою.

Ірина Василівна зробила великий внесок у справу увічнення пам'яті видатних земляків, героїв та учасників Великої Вітчизняної війни. Крім музею, в якому вона працювала багато років на громадських засадах, очолювала районне відділення Товариства охорони пам'яток історії та культури. Незмінний член ради ветеранів. Займалась упорядкуванням могил, місць поховань, добивалась спорудження пам'ятників та пам'ятних знаків. Виступала з лекціями, організовувала зустрічі, допомагала молоді у написанні творчих і наукових робіт. Досліджує історію краю в період Великої Вітчизняної війни та історію освіти Новомиргородщини.

Нагороджена медаллю “За доблестний труд в Великой Отечественной войне”, ювілейними медалями, медаллю “Ветеран труда”. Має багато відзнак за свою багаторічну працю в системі освіти.

Пашковський Анатолій Іванович

Відоме в нашій області професійно-технічне училище №39, що в селі Дмитрівка Знам'янського району. Створенню музею в училищі, залученню до цієї справи молоді присвятив своє життя Анатолій Іванович Пашковський.

Народився він у 1936 році в сім'ї вчителя села Бандурово Гайворонського району. Закінчивши у 1956 році Бершадську середню школу, працював за комсомольською путівкою, навчався, був направлений механізатором на освоєння цілинних земель.

Повернувшись на батьківщину, в 1962 році почав працювати майстром виробничого навчання в Гайвороні. Закінчив Кіровоградський машинобудівний технікум та Криворізький державний педагогічний інститут (за фахом вчитель трудового навчання та загальнотехнічних дисциплін).

З 1976 року переведений на роботу в професійно-технічне училище №39 на посаду старшого майстра, далі – заступника директора, вихователя, викладача.

Історією партизанського руху в Україні Анатолій Іванович цікавився і вивчав, ще працюючи в Гайвороні. Разом з учнями ходив у походи по місцях бойової слави Гайворонщини та Вінницької області.

В училищі Дмитрівки створив військово-патріотичний клуб “Іскровець”, продовжуючи справу свого життя, плідно займався пошуковою роботою. Походи, зустрічі, переписка приносили по крихтах цінні матеріали з історії боротьби нашого народу за своє визволення від фашистсько-німецьких загарбників. На основі зібраного у квітні 1983 року в училищі було відкрито кімнату бойової і трудової слави, яка широко стала відвідуватись: почались екскурсії, зустрічі, приїзди гостей з довколишніх сіл.

Не одне покоління випускників училища та школярів Дмитрівки пройшли через діяльність у музеї, побували в мандрівках по Чорному лісі під керівництвом Анатолія Івановича. В музеї зберігається значний

матеріал з історії Знам'янщини, села Дмитрівки, історії навчального закладу. Величезну роботу було проведено, зібрано історико-біографічні довідки на жителів села, що загинули на фронтах війни, складена перша в районі Книга пам'яті, встановлено меморіальну плиту 61 жителю села біля обеліска на братській могилі. Районна газета "Сільське життя" присвятила сторінку розповіді про екскурсії до Дня Перемоги, що були проведені разом з молодіжним клубом "Чайка" м. Знам'янки, незмінним екскурсиводом у цих мандрівках був А.І.Пашковський. Він також написав сценарій тематичного вечора "Подвигу жити у віках" на основі місцевого матеріалу.

Має урядові нагороди: знак "За освоєння цілинних земель", медалі, почесні грамоти.

Перепеляк Ніна Устимівна

Ніна Устимівна народилась 15 вересня 1942 року в селі Червона Кам'янка Олександрійського району. Батько загинув на фронті коли їй був рік, мама в тяжкі повоєнні роки росила трьох дітей сама, з ранку до ночі працюючи на колгоспній роботі. Місцеву школу Ніна закінчила зі срібною медаллю, у виборі професії не було сумнівів, однозначно вирішила – буде вчителем. Школа, вчителі навчили долати труднощі, не зупинятися на досягнутому, не відмовлятися від заповітних мрій. Заповітне бажання здійснилося – стала студенткою фізико-математичного факультету Бердянського педагогічного інституту.

Отримавши диплом, повернулась працювати в рідну школу. Знання, отримані в інституті, доповнювала щоденною напруженою працею. Саме в роботі знайшла радість покликання, сіючи в дитячих душах зерна людяності, високої моралі, доброти і мислення.

Понад 30 років працювала заступником директора з виховної роботи. Походи на колгоспні ферми, ігри "Орля", "Зірниця", туристичні змагання, безліч прекрасних вечорів, зустрічей, конкурсів, екскурсій,

походів, концертів. З ранку до пізнього вечора в школі. Ніна Устимівна має особливе захоплення: шиє, вишиває, виготовляє ручні килими, на яких оживають маки, троянди, ромашки... Співпрацює з місцевою пресою, в газеті “Сільський вісник” багато її дописів про життя школи, людей рідного краю, з історії музею. Особливо цікавими були матеріали під рубрикою ”Людські долі”. Любить писати вірші, яких в неї є на цілу книгу.

Особливо багато Ніна Устимівна зробила для історії школи. Згуртувавши навколо себе однодумців, учнів, вона розпочала збиральницьку роботу: писали листи випускникам, вчителям, зустрічались з родичами, відвідували багатьох вдома, розшукували архівні документи, з яких і стало відомо, що перша церковно-приходська школа була в селі ще в 1861 році.

Із зібраних матеріалів було оформлено музей історії школи, що займає окрему кімнату. Експозиція побудована за хронологічно-тематичним принципом, її розділи відображають певні періоди становлення та розвитку школи: перші кроки школи; серце, віддане дітям; директори школи; медалісти школи, естафету батьків дітям нести; вони захищали Батьківщину. Випускники школи, що виконували інтернаціональний обов'язок в Афганістані; наш земляк Михайло Захарченко; ніхто не забутий, ніщо не забуто; педагогічні династії; матеріали про видатних земляків тощо.

Музей історії школи завжди був центром виховної роботи: зустрічі з ветеранам Великої Вітчизняної війни, випускниками школи, вчителями, батьками, години спілкування, тематичні вечори і ранки, свята, вечорниці, екскурсії.

Школа пишається своїми поетами – земляками І.Шаповалом, О.Тараненком, вони часті гості в школі.

В музеї також зібрано велику збірку етнографічних матеріалів, куточок української хати, що сприяє вихованню в дітей любові до українських звичаїв, обрядів і традицій.

Коли запитують Ніну Устимівну чи щаслива вона, відповідає: ”Мабуть, що так... Маю любиму роботу, хорошого сина, онучку. Хоч життя для мене завжди – боротьба, дякуючи тому, що маю силу волі, жадобу до життя – живу і перемагаю”.

Петренко Іван Данилович

Народився у 1956 році в селі Бовтишка Олександрівського району Кіровоградської області. У 1974 році закінчив Олександрівську середню школу №1, цього ж року вступив на історичний факультет Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г.Короленка. Після його закінчення у 1978 році почав працювати вчителем історії Івангородської середньої школи, далі трудовий шлях продовжив завучем та директором Новоосотської восьмирічної школи.

З 1985 року працював у своїй Олександрівській першій школі на посаді вчителя історії та географії.

Протягом всього трудового життя займається краєзнавчою діяльністю. Брав участь у створенні трьох музеїв: Івангородського сільського, Олександрівського районного державного та музею Олександрівської середньої школи №1. Збір матеріалів для них йшов паралельно з археологічними дослідженнями району. Багато років керував гуртком археологічної розвідки. Разом з учнями знайдено, зафіксовано, нанесено на карту 17 археологічних пам'яток-поселень різних культур (від скіфів до слов'ян). Про знахідки повідомлено Інститут археології Академії наук України та обласний краєзнавчий музей. З ініціативи Івана Даниловича група вчених Інституту археології під керівництвом О.М. Приходнюк провела археологічні розкопки на місці поселення пеньківської культури (7-8 ст.) біля села Біляївки Олександрівського району.

І.Д.Петренко зафіксував майже всі курганні поля району, а також окремі кургани. Значну частину підйомного матеріалу він передав до музеїв і також використовував на уроках у школі.

Значну увагу Іван Данилович приділяв збереженню та популяризації краєзнавчих пам'яток Олександрівщини. Його учні – неодноразові призери та дипломанти Всеукраїнських історико-краєзнавчих заходів. Матеріали його досліджень використано при виданні книг про Олександрівський район.

Присяжнюк Віктор Павлович

Народився у 1959 році, в місті Кіровограді. У 1976 році закінчив Кіровоградську середню школу №5, далі вступив на філологічний факультет Кіровоградського державного педагогічного інституту імені Олександра Пушкіна.

Після закінчення інституту в 1980 році почав працювати вчителем української мови та літератури Кіровоградської середньої школи №22. Ще навчаючись у школі, брав участь у створенні шкільного музею

Спортивної слави, цікавився життям ветеранів спорту, учасників Великої Вітчизняної війни, часто їх відвідував, збираючи матеріал для музею.

Це захоплення мало продовження: навчаючись в інституті – захоплювався краєзнавчою роботою.

З початком трудової діяльності в середній школі №22 організував пошуковий загін. Гуртківців захопила цікава історія поховання воїнів на території підшефного колгоспу в селі Первозванівка. Для встановлення імен невідомих воїнів, які були поховані в сільській братській могилі, керівник разом з гуртківцями написали листи в усі газети тодішньої великої країни. Так почалась велика робота по збору матеріалів для створення шкільного музею “Визволення Кіровоградщини”.

Віктор Павлович згуртував навколо себе учнів школи, створив пошукові групи для пошуково-дослідницької роботи. Із року в рік учні школи, активісти музею ходили від будинку до будинку, розпитували людей, записували їх свідчення, надсилали листи в різні куточки країни. Їздили на зустрічі з ветеранами – учасниками воєнних дій, щоб дослідити і поповнити музей матеріалами і фактами з історії своєї країни, зокрема Кіровоградщини.

Спільними зусиллями в травні 1985 року було відкрито музей “Визволення Кіровоградщини” в приміщенні школи.

В музеї працює рада, до якої входять учні різного віку. Вона

координує пошукову роботу, підтримує зв'язки з архівами, радами ветеранів, військовими частинами та підрозділами, що визволяли Кіровоградщину, музеями військових частин.

В.П.Присяжнюк разом з пошуковим загonom виїздили на місця боїв в усі населені пункти області, в район форсування Дніпра. Також він брав участь у розкопках, що проводились в селі Підлісному Олександрівського району, біля Компаніївки, в Новоархангельському районі. Було зібрано цікаві експонати, які зберігаються в шкільному музеї.

Під час походів, експедицій, екскурсій, благодійних акцій, виставок, конференцій, які проводила рада музею, учні мають справу зі справжніми документами, пам'ятками історії та культури, першоджерелами, а це значить, що діє ефективний засіб навчання та виховання. Віктор Павлович все своє трудове життя займається краєзнавчою роботою. Працюючи в різних архівах міст Кіровограда, Подольська Московської області, Києва, збирав матеріалами для створення Книги пам'яті. Унікальна зібрана картотека музею дала змогу з'ясувати і доповнити списки загиблих.

Про роботу музею неодноразово розповідали обласне радіо та телебачення, преса.

В.П.Присяжнюк брав участь у підготовці та проведенні багатьох зльотів пошукових загонів, які проводились в різних куточках нашої країни: Москві, Волгограді, Донецьку, Харкові, Полтаві.

З кожним роком змінюються покоління, багато випускників пройшли через роботу в музеї, але і після закінчення школи, вже дорослими, вони приходять у музей, адже зібрані матеріали пройшли крізь їх руки.

Музей став центром військово-патріотичного виховання молоді, йому присвоєно звання Народний, музей та керівника нагороджено багатьма грамотами, дипломами, вимпелами органів освіти, культури, знаками рад ветеранів - визволителів. Рада музею отримувала відзнаки обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури. Є серед нагород подяки та знаки вищого органу ветеранів – Радянського комітету ветеранів війни.

Під час огляду-конкурсу на кращий музей бойової слави закладу – присвоєно звання Відмінний шкільний музей.

В непростих умовах сучасності музей не втрачає надію на краще, проводить значну пошукову і охоронну роботу, підтримує переписку як в Україні, так і з країнами зарубіжжя, музеями Чехії та Словаччини.

Досвід роботи Віктора Павловича вивчено та узагальнено

обласним інститутом удосконалення вчителів, видано буклети з його описом. Результати професійної діяльності відзначено Почесними грамотами обласного управління освіти, Міністерства освіти України, нагороджено знаком “Відмінник освіти України”.

Віктор Павлович – принципова, ділова, ініціативна, творча особистість, має своєрідний талант спілкування, постійно у творчому пошуку.

Прядун Іван Тимофійович

Серед вчителів-краєзнавців переважно зустрічаються вчителі історії, мови та літератури.

Вчитель іноземної мови - рідкість. Саме такою яскравою особистістю в краєзнавстві і є Іван Тимофійович Прядун.

Народився він 1 травня 1937 року в селі Мар'янівці Компаніївського району (до речі, це батьківщина нашого видатного земляка Івана Мар'яненка). Закінчивши у 1956 році місцеву

школу, працював у селі, служив в армії. В 1960 році вступив на навчання до Кіровоградського педагогічного інституту.

Педагогічну діяльність розпочав учителем німецької мови у Верблюзькій середній школі, де і почав займатись пошуковою роботою. Разом з учнями було відшукано понад 400 імен невідомих солдатів, які загинули в боях за Новгородківщину і були поховані в братських могилах біля села Верблюжки.

В 1973 році Іван Тимофійович – у Першотравенській школі Компаніївського району. Тоді ж почав керувати клубом інтернаціональної дружби та організовувати музей “Пам’ять”. В результаті пошукової роботи та листування була зібрана значна кількість матеріалів, які спочатку розмістили у невеликій кімнаті при школі. В листопаді 1973 року музей почав діяти. Пошуковці зібрали і оформили матеріали в 35 папках про бойовий шлях 10-го танкового ордена Суворова Дніпровського корпусу. Розшукали 240 колишніх його воїнів, серед яких – 24 Герої Радянського Союзу. Вивчаючи історію Великої Вітчизняної війни, Іван Тимофійович зацікавився

діяльністю підпільно-партизанської групи, що діяла на Компаніївщині. Було організовано зустрічі з учасниками цих подій, записано на плівку та відзнято їх спогади. Такі записи проводились не тільки в школі, а й у Компаніївці, Кіровограді, Черкаській області.

Музейна секція “Пошук” організувала зустрічі з Героєм Радянського Союзу М.П.Берестовенком, зібрала величезний матеріал про його життєвий та бойовий шлях.

Неоціненний внесок у справу збереження культурної спадщини Кіровоградщини зробив Іван Тимофійович, досліджуючи життєвий шлях нашого видатного земляка, класика української літератури Віктора Семеновича Близнеця. В музеї зберігається єдина в Україні збірка унікальних експонатів: особисті речі письменника, його листи, майже всі твори з автографами, фотографії, критичні статті, малюнки до творів тощо.

З ініціативи І.Т.Прядуна Першотравенській загальноосвітній школі було присвоєно ім'я Героя Радянського Союзу М.П.Берестовенка. Гордістю школи є дві меморіальні дошки, присвячені відомим землякам – М.П.Берестовенку та В.С.Близнецю.

Іван Тимофійович продовжує свою любиму справу: збирає спогади воїнів-афганців, випускників школи, готує до друку історію Першотравенської школи, організовує збір коштів на спорудження пам'ятника Віктору Близнецю, продовжує краєзнавчо-пошукову роботу, виступає на краєзнавчих конференціях.

Його життя і діяльність – це доказ того, як залюблена в свою справу людина може багато зробити добрих справ на пожиток свого краю і народу.

Різниченко Любов Григорівна

Народилась 26 січня 1954 року в селі Сергіївці Красноармійського району Донецької області. Після закінчення восьмирічної школи в 1969 році вступила до Лебединського педагогічного училища імені Антона Макаренка на дошкільне відділення. В 1972 році з дипломом вихователя дитячого садка і посвідченням музичного керівника приїхала за направленням до Мар'ївського дитячого садка. Спочатку працювала

вихователем та музичним керівником, а за два роки вже завідуючою дитсадком. Вийшла заміж, народила сина і доньку. Вирішила продовжувати навчання і вступила на історичний факультет Одеського державного університету імені Іллі Мечникова. Після складання першої сесії Любов Григорівну запросили до Мар'ївської школи викладати історію. Так з 1979 року стала працювати вчителем історії та географії. В університеті навчалась на відмінно, успішно захистила дипломну роботу. Могла б вступити до аспірантури, але чоловік був проти, і тому продовжувала навчатись і займатись дослідницькою роботою, писати до архівів інших установ.

Так розпочав діяти краєзнавчий гурток, учні допомагали у зборі експонатів. На ті часи багато людей із навколишніх сіл виїжджали до міст, у двох селах жителів не залишилось зовсім. Любов Григорівна разом з учнями ходили по хатах людей, що залишились, і збирали старовинні речі, документи.

Так в 1985 році і виник музей. Місцевий колгосп і сільська рада виділили кошти на його обладнання в приміщенні школи, яка була збудована в 1980 році. Всі витрати на листування, одержання фотокопій з архівів оплачував колгосп.

Жителі села, багато з яких – учасники Великої Вітчизняної війни, самі приносили в музей свої експонати. Часто до школи приїзять рідні тіх, хто загинув, визволяючи село в роки війни.

В музеї працює група екскурсів з учнів школи, розроблено оглядові, тематичні екскурсії. Тут проводяться вечорниці, вікторини.

З 1988 року Л.Г. Різніченко працює директором Мар'ївської школи, але продовжує працювати з учнями в музеї, які люблять його, старанно проводять екскурсії.

Час не стоїть на місці, людина своїм розумом проникла у всесвіт, поставила собі на службу комп'ютерну техніку. І вже зараз не кожен скаже що таке пудомір, цїп, мотовило... Не кожен, читаючи твори письменників XIX-XX століття, може уявити собі ті предмети побуту, про які в них йдеться. І саме музей дає таку можливість, на місці, нікуди не виїжджаючи, ознайомитись з цими предметами, свідками подій.

Цю функцію і виконує шкільний музей, що має особливі навчально-розвиваючі завдання. Саме такі музеї мають бути в кожній школі, так вважає Любов Григорівна. Раніше історію писали літописці, служителі церкви, зараз цим мають займатись вчителі, залучаючи учнів, що має величезне виховне значення.

Савченко Борис Кирилович

Народився в 1937 році в селі Червоному Гайворонського району. Будучи місцевим жителем, історію рідного краю сприймав завжди як щось своє, рідне.

В листопаді 1992 року прийняв від Ящуриної Марії Дмитрівни музей історії села, став його директором.

До цього працював учителем біології, хімії, креслення, малювання, художнім оформлювачем у місцевому колгоспі "Мир".

Музей села Червоного нараховує біля 5000 експонатів, збір яких триває. Фонди музею широко використовуються учнями школи, проводяться зустрічі з ветеранами, земляками.

Жителі села люблять свій музей, часто його відвідують, цікавляться експонатами, дізнаючись про життя своїх батьків та дідів, прадідів, намагаються самі поповнити його.

Борис Кирилович гостинно зустрічає всіх, хто приїздить до села, а це студенти, гості, колективи, групи. Про це свідчать відгуки в книзі.

Не зважаючи на складні умови економічної кризи, у музеї зберігаються і примножуються духовні скарби нашого народу, множиться любов до Батьківщини, не на словах, а на ділі, на життєвих прикладах земляків виховуються патріоти краю.

Сергієнко Єлизавета Дмитрівна

Народилась 2 серпня 1937 року в селі Самгородок Смілянського району Черкаської області. Після навчання в Самгородській початковій школі та Ташлицькій середній школі, вчилась у Новомиргородському педагогічному училищі, яке закінчила в 1955 році. Перший рік працювала в Грузьківській школі піонервожатою, а потім все життя – вчителем початкових класів, учителем історії у Велико-Северинівській середній школі.

Працюючи, навчалась в Кіровоградському педагогічному інституті імені Олександра Пушкіна на факультеті педагогіки і методики початкової освіти та у Полтавському педагогічному інституті імені В.Короленка на історичному. Виростила чотирьох дітей.

Музей історії села Велика Северинка виник завдяки роботі червоних слідопитів, які одними з перших в Кіровоградському районі розпочали активну пошукову роботу ще з кінця 50-х років минулого століття.

Єлизавета Сергіївна очолила збір матеріалів для музею в кінці 50-х початку 60-х років. Щоб діти вирости чуйними до старовини, цінували свою історію, намагалась залучати їх до активної дослідницької роботи. Спочатку було зібрано близько 2 тисяч експонатів, кількість предметів основного фонду – 213.

Далі постала потреба розширити тематику вивчення рідного краю. В цьому значно допоміг односельчанин Слободенюк Владислав Миколайович. Вийшовши на пенсію, він зібрав матеріали з історії села, працював в архівах та, узагальнивши власні доробки, написав дві рукописні книги і подарував їх музею. Учні почали збирати спогади про давні часи, громадянську війну, колективізацію, Велику Вітчизняну війну, голод 1933, 1947 років, відбудову тощо. Спочатку експонати зберігались у шафах у піонерській та ленінській кімнатах, а потім час вимагав розширення площі експозицій, і було виділене

приміщення в сільському Будинку культури. Тоді стало залучатись до поповнення музею і доросле населення села. Вони передавали музею предмети вжитку, вишиванки, фотографії, документи тощо. В музеї зберігаються записи народних пісень, колісанок, колядок. Значну допомогу надали О. Шаповалов, П.Січкач, Т.Кравченко, Л.Нікітчук, Т.Капкан, К.Руденко та багато інших.

Матеріали музею використовуються на уроках, позакласній та позашкільній роботі, а також студентами при написанні курсових та дипломних робіт.

Разом з педагогічним колективом школи та активом сільського Будинку культури матеріали музею широко використовуються, проводиться значна кількість заходів на прикладі життя і діяльності видатних земляків, ветеранів-визволителів, ветеранів-односельчан. В селі Підгайці, що входить до Великосевєринівської сільської ради, виросли три Герої Радянського Союзу – М.Литвинов, Г.Таран, Ф.Говоров.

Цікавими є екскурсії з народознавчої тематики в музей. Діти знайомляться з предметами хатнього вжитку, вишивками, іншими речами.

Понад 200 експонатів зібрано за творами білоруського письменника Василя Бикова. Є його листи, книги з автографами, фотографії. Їх використовують учителі на уроках літератури, для проведення уроків Мужності. При їх зборі значно допомогла викладач педуніверситету Смольянова Лілія Петрівна.

Збиральницька робота у музеї проводилась за такими напрямками: від найдавніших часів до кінця ХІХ століття - знахідки періодів від неоліту, копії дарчих навколишніх сіл, рукописи; край у ХХ столітті, включаючи розділ про Велику Вітчизняну війну, спогади ветеранів, фото, карти, книги з автографами; Герої Радянського Союзу – земляки; період повоєнної відбудови; колгосп у 60-80-і роки; перебудова і реформи на селі сьогодні.

Музей проводить екскурсії, бесіди, зустрічі з учасниками подій, читальні конференції тощо. Здійснює підбір матеріалів для студентів, особливо з історії села, вчителям для заходів позакласної роботи; вітає ветеранів зі святами та днем народження.

До відзначення 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні Єлизавета Сергіївна оформила стенд "60 років тому. Від Дніпра до Кіровограда".

Нагороджена багатьма грамотами, знаком "Відмінник народної освіти", медаллю "Ветеран праці".

Смірнова Лариса Петрівна

Народилась в Одесі 12 червня 1938 року в сім'ї військовослужбовця. До школи пішла в 1945 році і в 1955 закінчила Кіровоградську середню школу №11. Навчалась добре, поєднуючи одночасно навчання в школі з тренуваннями в дитячо-юнацькій спортивній школі, в секції гімнастики. Брала участь у змаганнях, в 1954 році їздила на першість України зі спортивної гімнастики в складі збірної юнацької команди, що захищала честь Кіровоградщини.

В 1955 році вступила до Київського державного інституту фізичної культури на відділення спортивної гімнастики. Навчалась в одній групі з олімпійськими чемпіонами Радянського Союзу Ларисою Латиніною, Борисом Шахліним, Юрієм Тітовим.

В 1959 році після закінчення навчання в інституті працювала інструктором виробничої гімнастики на Подольському механічному заводі і одночасно тренером-хореографом збірної команди дівчат міста Подольська Московської області.

З 1961 до 1970 року працювала старшим тренером дитячої спортивної школи, завучем, секретарем комсомольської організації в місті Челябінську-50 (закрита зона). За час роботи виховала 6 майстрів спорту СРСР зі спортивної гімнастики, які неодноразово посідали призові місця у різних змаганнях. З 1970 по 1974 роки працювала старшим тренером-хореографом збірної команди з гімнастики міста Пензи-19, завучем, головою профкому Пензенського механічного заводу.

З 1974 року, переїхавши з сім'єю до Кіровограда, працює завідуючою навчально-спортивного відділу ДЮСШ облспорткомітету, головою профкому.

З 1986 по 1996 рік працювала на Республіканській навчально-курсній базі заступником директора з навчальної роботи, завідуючою навчально-спортивного відділу ДЮСШ міськспорткомітету, була викладачем шахматної гри в дитячому клубі.

В 1996 році розпочала свою діяльність як керівник музею спортивної слави Кіровоградщини, що почав створюватись з ініціативи начальника управління фізичної культури і спорту облдержадміністрації О.П.Березана. Зайнялась пошуками матеріалів та експонатів для музею, що були надані архівами, спортивними та навчальними організаціями, ветеранами спорту.

1 вересня 1997 року музей було відкрито, тут Лариса Петрівна працювала останні роки свого життя. Пішла з життя раптово, в 1999 році, присвятивши його спорту і дітям та залишивши на вічну пам'ять про себе музей спортивної слави Кіровоградщини.

Солгутовський Леонід Ізрайлович

Народився в селі Хашувате Гайворонського району в 1925 році, тут пройшло його дитинство та навчання в школі. На початку Великої Вітчизняної війни був евакуйований в Оренбурзьку область, де в 1942 році закінчив Ак-Булакську середню школу. Деякий час працював учителем математики та старшим піонервожатим.

З 1943 до 1950 року перебував у лавах Радянської Армії. Брав участь у боях на Південно-Західному та 3-у Українському фронтах. Пройшов шлях від східних районів Донбасу до Австрійських Альп. Тричі поранений. Був учасником Параду Перемоги в Москві 24 червня 1945 року. Нагороджений 19 урядовими нагородами.

Закінчив Вінницький педагогічний інститут (історичний факультет) та Московський заочний університет мистецтв з курсу музичної літератури. З 1950 до 1996 року працював в освіті на різних посадах: був завучем школи, але найбільше - учителем історії.

В 1975 році створив музей 5-ї гвардійської танкової армії, якому присвоєне звання Народний. Музей відвідується не тільки жителями краю, тут побувало багато гостей з різних куточків України та зарубіжних країн. Кожен, хто відвідав музей, високо оцінює величезну працю його засновника та беззмінного директора. Музей з часом

розширив свій фонд до 2000 експонатів і перетворився на історико-краєзнавчий. Тут проводяться уроки, численні зустрічі.

Ще одне захоплення: все життя Леоніда Ізрайловича пов'язане з музикою. Ще учнем до війни він створив оркестр народних інструментів, який брав участь у республіканських олімпіадах.

У 50-х роках кілька разів побував на семінарах самодіяльних композиторів при Одеській консерваторії, де його твори були відібрані для публікації. Протягом 36 років керував у школі оркестром народних інструментів, який став лауреатом республіканського фестивалю дитячої та художньої творчості. За роки роботи в школі створив інструментальні ансамблі гітаристів, гармоністів, домбрістів, скрипалів, троїстих музик. Чимало його вихованців стали професійними музикантами, інші пройшли прекрасну школу естетичного виховання.

Працюючи вчителем історії, створив у школі історичний кабінет, який було визнано одним з кращих в області. Юні хашуватці неодноразово брали участь у республіканських предметних олімпіадах. Більше 30 років керував районним методичним об'єднанням вчителів історії. Нагороджений знаками “Відмінник народної освіти СРСР”, “Відмінник народної освіти УРСР”, удостоєний звання Вчитель-методист.

Все своє трудове життя займався краєзнавчими пошуками, фактично науково-дослідною роботою в межах свого краю. Брав участь у підготовці і написанні книги “Історія міст і сіл УРСР. Кіровоградська область”. Працював у багатьох архівах: у Кіровограді, Вінниці, Києві, Москві, Кам'янці-Подільському, Ленінграді.

Написав історію села Хашуватого; разом зі старшим науковим співробітником обласного краєзнавчого музею П.Кизименком – історію Гайворонського району. Розкрив події періоду звільнення Гайворонщини від фашистських окупантів у книзі “Гайворонщина в роки Великої Вітчизняної війни”. Дослідив політичний, економічний культурний розвиток краю з XVIII до початку XXI століття, що виклав у роботі “Нариси з історії Гайворонщини”. Опублікував працю “Кріпосне право на Гайворонщині”. Всього має близько 300 публікацій.

Незмінний учасник всіх краєзнавчих заходів в області, перший серед вчителів лауреат обласної краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова та премії імені Володимира Антоновича Товариства охорони пам'яток історії та культури.

Багато його учнів працюють у різних галузях і куточках нашої держави і світу, стали відомими людьми, вченими - складають славу своєму краю.

Фартушняк Дмитро Іванович

Любов до України розпочинається з любові до рідного села, вивченню історії свого краю присвятив життя Дмитро Іванович.

Народився він 7 жовтня 1922 року в селі Давидівці Голованівського району. Після закінченню Підвисоцької середньої школи в 1939-1941 роках навчався в Одеському індустріальному інституті.

В 1941 році брав участь в обороні Одеси, в 1944 - в Кишинівській, Будапештській, Віденській та

Празькій військових операціях. Нагороджений трьома орденами (Орден Слави III ступеня, Вітчизняної війни II ступеня, За мужність III ступеня) та 16 медалями.

У повоєнний час Дмитро Іванович працює в Перегонівській та Полонинській середніх школах і одночасно навчається на історичному факультеті Одеського державного університету.

З 1953 року він починає працювати у селі Підвисокому, в місцевій школі вчителем аж до 1994 року. Все своє життя вчитель разом з однодумцями та вчителями збирав матеріали про історію села.

На його основі у 1967 році було створено музей історії села Підвисоке, урочисте відкриття якого відбулось в день 50-річчя Жовтня. Краєзнавці зібрали, систематизували та вивчили багато пам'яток, речових джерел та документів. Учні збирали знаряддя праці, речі побуту, зустрічаючись зі старожилами, ветеранами. Ця пошукова робота учнів сприяла вихованню пізнавальних інтересів, спонукала їх до творчої самостійної діяльності, формувала почуття любові до рідного краю, України.

Значну допомогу школі та керівнику музею надала парторганізація та правління колгоспу "Дружба". Було виділено 3 кімнати в Будинку культури, а також кошти на оформлення.

Задум Дмитра Івановича на сьогодні втілено і демонструється на 42 стендах і вітринах. Понад 2000 експонатів ілюструють історію села від найдавніших часів до сьогодення.

Приймаючи гостей в музеї, Дмитро Іванович розповідає про одне з

найбільших в Україні поселень трипільської культури – Володимирівське. Розкопки виявили понад 200 жител, посуд, крем'яні ножі, кам'яні зернотерки, глиняні статуетки – свідчення давніх часів.

Найбільшою популярністю у відвідувачів користується розділ “Село в роки Великої Вітчизняної війни”. Тут міститься унікальний матеріал про початок війни, важкі оборонні бої з 1 до 7 серпня 1941 року з переважаючими силами німецько-фашистських військ. У межиріччі Ятрані-Синюхи потрапили в оточення близько 65 тисяч наших воїнів. Ці події описав Євген Долматовський у повісті “Зелена брама”.

Дмитро Іванович разом зі своїми слідопитами з'ясували імена багатьом загиблим. В музеї зібрано спогади ветеранів, учасників тих подій, спогади надіслали понад 200 ветеранів 6-ї та 12-ї армій, що були в оточенні.

Експонати музею розповідають про подвиги односельчан в роки війни, тут увічнено пам'ять 249 воїнів - односельчан, що віддали свої життя за свободу Батьківщини.

З 1973 року Підвисоцькому музею присвоєно звання Народний, а Дмитру Івановичу – звання Заслужений працівник культури.

У 1999 році Фартушняк Дмитро Іванович став лауреатом обласної краєзнавчої премії ім. Володимира Ястребова.

Чередниченко Раїса Іванівна

Народилась 23 листопада 1939 року в Олександрії в робітничій сім'ї. Батько, учасник Великої Вітчизняної війни, у повоєнний час працював на будовах Олександрії, мати вела домашнє господарство.

У 1946 році пішла до школи, спочатку навчалась у школі №7, пізніше – в середній школі №10, а у 1953 році вступила до Олександрійського педагогічного училища. Після закінчення поїхала працювати за призначенням в Бешбайрацьку школу (нині село Кропивницьке). В 1958 році повернулась до Олександрії. Працювала старшою піонервожатою в школі №6,

одночасно навчаючись у Кіровоградському педагогічному інституті імені Олександра Пушкіна. Роботу свою дуже любила, тому не переходила на посаду вчителя довго. Здійснила з учнями багато туристських походів по рідному краю. В 1963 році була направлена на роботу до Республіканського піонерського табору “Молода гвардія”.

З 1963 до 1973 року працювала завідуючою відділу та секретарем міського комітету комсомолу, відповідала за роботу шкільної та студентської молоді.

З 1973 року перейшла на роботу до Олександрійської середньої школи №15 організатором позакласної роботи, завучем, вчителем початкових класів. В 1978 році була делегатом Всесоюзного з'їзду вчителів.

Нагороджена грамотами Міністерства освіти СРСР та Міністерства освіти України, Почесними знаками “За активну роботу з піонерами”, “За активну роботу в комсомолі”, медалями “За доблестный труд”, “За трудовое отличие”, орденом Знак Пошани. Має звання Вчитель-методист.

Завжди брала участь у громадському житті. Керівником музею на громадських засадах стала з власної ініціативи.

Музей в Олександрійській середній школі №15 було відкрито 6 травня 1986 року. Цій події передувала велика пошукова робота по збору матеріалів, в яку включилась вся школа. Кожен клас став пошуковим загonom. Очолила цю роботу рада музею, до якої входили учні, вчителі, ветерани війни. Керували нею Р.І.Чердніченко та І.П.Мойса. Продумали зміст експозицій, спланували їх розміщення, розробили план пошукової роботи, завдання загonom. Допомогало в цій роботі знання історії міста, багаторічне спілкування з ветеранами.

Робота велась в різних напрямках: організація походів та екскурсій по місцях бойової слави Кіровоградщини; переписка і зустрічі з ветеранами частин і з'єднань, що звільняли місто; листування з архівами, військкоматами. З початку оголосили акцію по збору матеріалів на тему “Бойові нагороди в моїй родині”. Діти з великою радістю і бажанням відгукнулись. Відвідували вдів, що проживали в мікрорайоні, а також селах Косівка та Головкивка, записали їх спогади, виготовили альбоми. Звернулись до батьків, до випускників з проханням, хто буде в містах-героях, щоб привезли землю з братських могил. Розпочали збір матеріалів про всіх випускників – воїнів-афганців, оформили окрему експозицію. Провели конкурс дитячих творів, присвячених Дню визволення міста, організували навчання екскурсоводів.

Зібрані матеріали були систематизовані, оформлені вітрини, виставки. Запросили гостей, всіх, хто допомагав, і 6 травня урочисто відкрили музей. Стрічку перерізала Герой Радянського Союзу, директор міського краєзнавчого музею А.Ф.Худякова.

З роками музей поповнюється, змістовнішою стала його робота, він завжди був центром спілкування, нашої пам'яті.

Шабатін Володимир Васильович

Героїко - патріотичний комплекс при Бобринецькій середній школі №1 об'єднує в собі обеліск та музей бойової слави.

Ідея створення цього музею належить Володимирі Васильовичу Шабатіну. Народився він 29 серпня 1922 року в селі Мар'янівці Бобринецького району в родині службовця. В 1930 році сім'я від'їздить до Узбецької РСР до родичів, де він навчався та закінчив школу. Перед війною повертаються на Україну через сімейні обставини, хворіла мати, лікарі порадили змінити клімат. Сім'я оселилась в Кіровограді, де Володимир Васильович одержав середню освіту. Мріяв навчатися у військовому училищі, але війна не дала здійснити цю мрію. У повоєнний час сім'я переїздить до Бобринця.

Після служби в армії В.В.Шабатін починає працювати вчителем фізичного виховання і військової підготовки.

В 1969 році він закінчив Кіровоградський педагогічний інститут, працюючи вчителем, а протягом 12 років завідував методичним кабінетом районного відділу народної освіти. Перед виходом на пенсію працював директором і завучем Бобринецької восьмирічної школи №2.

Володимир Васильович за свою трудову діяльність приділяв значну увагу військово-патріотичному вихованню молоді, намагався виховувати інтерес та любов до Батьківщини. Здійснював це, залучаючи учнів до вивчення історичного місцевого матеріалу про школи міста та їх вихованців.

Роботу розпочали з розшуку загиблих і живих учасників Великої

Вітчизняної війни. Разом з дітьми Володимир Васильович написав сотні листів у різні куточки Радянського Союзу. Він особисто листувався з Й.Алісімчиком, В.Журавлем, Д.Балашовим, І.Барішем та багатьма іншими ветеранами. Йому надсилали карти-схеми, фотографії, різні документи воєнних часів. Всього за допомогою слідопитів було зібрано більше 2 тисяч експонатів. Протягом багатьох років збирали відомості про військові частини, що звільняли місто і район. Вели переписку з учасниками війни, радою ветеранів. Допомогали рідним і близьким відшукувати їх синів, батьків, дочок, що загинули у війні – де загинули і коли. Також був зібраний матеріал про участь жителів міста та учнів шкіл у Великій Вітчизняній війні. На їх основі було відкрито в першій бобринецькій школі музей, директором якого на громадських засадах був до останніх днів життя Володимир Шабатін.

Пошукова робота не припинялася, в ній активну участь брали й учні школи. На свято відкриття музею були запрошені учасники, що звільняли місто і район. Для них було організовано поїздку по шляхах, якими рухались військові частини.

Вже будучи хворим, Володимир Васильович не припиняв роботу в музеї, дружина допомагала йому систематизувати матеріал, вести переписку, відповідати на листи. Вона теж пропрацювала в цій школі майже 40 років. Цей музей було визнано одним з кращих в Україні.

В.Шабатін багато років працював у газеті "Честь хлібороба" як громадський кореспондент.

Задуми були великі, але в листопаді 1991 року Володимир Васильович пішов з життя. Та назавжди залишиться в пам'яті як ветеран народної освіти, досвідчений педагог, людина високої моралі, чесності, правдивості, яка понад усе ставила працю та громадські обов'язки.

Володимир Васильович мав багато нагород, зокрема відзнаки: Відмінник народної освіти, Ветеран праці, Ветеран спорту. За свою багаторічну пошукову роботу нагороджений Почесною грамотою Ради ветеранів 52-ї стрілецької Шуменської Віденської двічі Червонопрапорної ордена Суворова дивізії.

Шевченко Зінаїда Федорівна

Історико-етнографічний музей Хмельівської загальноосвітньої школи Маловисківського району було засновано в 1992 році.

Ініціатором і засновником є вчителька історії Шевченко Зінаїда Федорівна, яка і керує ним вже багато років на громадських засадах.

Фонди музею налічують близько 300 одиниць зберігання, що ілюструють процеси розвитку господарського життя, культури і побуту місцевого населення. Їх розміщено в експозиції, яка має розділи: традиційне українське житло, внутрішній інтер'єр, народні заняття.

Село Хмельове має багату історію, Зінаїда Федорівна з учнями школи зайнялись пошуково-експедиційною роботою. Обійшовши подвірню своє село та навколишні, зібрали багату збірку пам'яток, яка і стала основою спочатку кімнати, а згодом - історико-етнографічного музею.

Зінаїда Федорівна та педагогічний колектив школи вважають, що створення музею, використання його колекцій, сприяє формуванню у дітей історичного мислення, пробуджує потяг до наукових досліджень, прищеплює шанобливе ставлення до свого народу, його традицій, звичаїв, національно-етнічної обрядовості. В своїй діяльності вони намагаються залучити дітей до дослідницької роботи з народознавства, що має конкретні виховні результати - діти посправжньому пізнають і засвоюють досвід власного народу.

В музеї накопичено, узагальнено, систематизовано науково-методичну літературу з українознавства. Його збірка та експозиція широко використовується в навчально-виховному процесі школи, двері музею завжди гостинно відчинені для всіх.

Шкірай Любов Семенівна

Народилась 8 вересня 1953 року в селі Тарасівка Гребінківського району Полтавської області. Після закінчення школи навчалась на історичному факультеті Полтавського державного педагогічного інституту. В 1974 році отримала направлення у Червоновершську середню школу Компаніївського району нашої області, де отримала перший трудовий гарт.

З 1977 року почала працювати у Захарівській середній школі Світловодського району. Швидко здружилась з учнями та колегами. Одного разу, вивчаючи на уроці історії події Великої Вітчизняної війни, прочитали уривок з твору Павла Загребельного “Дума про невмирущого”: “Простіть, тату і мамо, свого сина за те, що вмер так далеко від вас, раніше од вас...” Виникла ідея розшукати рідних бійців та командирів, які поховані у братській могилі села Захарівка, дізнатися більше про життя цих людей. Але з чого почати? Хтось з учнів пригадав, що агроном колгоспу Підгірний Микола Кузьмович вже протягом кількох років займається цими пошуками, сам з власної ініціативи. Він розповів про результати пошуків і порадив з’їздити до військкомату і в поїменних картках загиблих виписати адреси рідних. Це була ниточка, за яку і взялися пошуковці на чолі з Любов’ю Семенівною. Незабаром мали 50 адрес, і хоч були вони довоєнні, але на вагу золота.

Полетіли листи з невеликої Захарівки в різні куточки Радянського Союзу. Найважче було чекати. На всі листи відповідали разом. Раділи кожній фотографії, кожному документу. Особливо всіх схвилювала доля Лапшова Якова Тимофійовича, який занесений в списки загиблих у боях за село, а насправді живий, продовжував воювати, дійшов до озера Балатон і повернувся додому.

Багато сімей дізнались, де поховані їх рідні, з листів пошуковців із Захарівки. З цього і почалась робота по дослідженню історії краю.

В школі Любов’ю Семенівною був організований клуб “Пошук”, до якого увійшли учні 5-10 класів, а зараз працюють і випускники.

Було створено музей бойової слави, який відкрили 8 травня 1980 року. Ця подія була присвячена 35-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Проведено сотні екскурсій за час діяльності музею. Пошуковці клубу запрошувались на зустрічі з ветеранами в Москву, Харків, Ленінград, неодноразово ставали лауреатами Всеукраїнських та обласних конкурсів, зльотів, конференцій.

В 1994 році фонди музею значно розширились і для нього виділене окреме приміщення колишнього дитячого садка.

В 1996 році музею Захарівської загальноосвітньої школи було присвоєно звання Народний.

Любов Семенівну призначено на посаду директора музею, якому надано статус державного.

Якименко Тамара Олександрівна

В Суходільській школі Долинського району Тамара Олександрівна працює з 1966 року.

Народилась 19 жовтня 1947 року в Долинській, в сім'ї службовців, мама - вчитель, батько – бухгалтер. Після закінчення Долинської середньої школи №1 поїхала працювати вчителем географії та біології в село Суходільське і залишилась там на все життя.

Заочно закінчила Мелітопольський педагогічний інститут, курси

іноземних мов у Києві.

З 1985 до 1993 року працювала головою виконкому Суходільської сільської ради, потім учителем географії у своїй рідній школі, в якій створила музей.

В 1972 році на адресу школи надійшов лист з Москви від Мельникової Лідії Павлівни, в якому вона просила відшукати могилу брата. Він загинув у грудні 1943 року при визволенні села. З цього завдання розпочалась у школі пошукова робота, було створено загін слідопитів “Червона гвоздика”.

Музей у школі було відкрито у 1975 році. Засновували музей та

організували його заступник директора Геря Галина Якимівна та вчитель географії Якименко Тамара Олександрівна. Експозиції музею висвітлюють питання історії села, рідної школи, долі її випускників, жителів села, особливості культури односельчан.

Основою музею стали матеріали, що зібрані членами пошукового загону школи. Значну допомогу надали односельчани та ветерани війни, що приїждять до села на зустрічі. Проведена ґрунтовна робота по збору матеріалів, їх оформленню та пропаганді. Під керівництвом вчителя діти писали до багатьох установ України, Молдови, Росії. Близько 50 невідомих імен воїнів встановлено і викарбувано на плитах місцевого пам'ятника. Зібрано матеріал про видатних земляків. Діти також проводили значну волонтерську роботу по допомозі престарілим, вдовам, ветеранам війни.

Широко використовуються можливості музею при проведенні годин спілкування, участі в масових краєзнавчих акціях, про що свідчать дипломи, грамоти, подяки. Загалом вся краєзнавча військово-патріотична робота спрямована на виховання дітей в душі любові до рідного краю, до України, на впровадження традицій, звичаїв та обрядів українського народу.

Тамара Олександрівна разом з учнями підготували роботу "Історико-географічний опис села Суходільське". Музей підтримує дружні зв'язки з іншими музеями та архівами.

Ящуринська Марія Дмитрівна

Народилась 14 листопада 1922 року в селі Терлиця Монастирищанського району Вінницької області (нині Черкаська) в сім'ї селянина. В 1929 році почала вчитись в місцевій школі-семирічці, яку закінчила на відмінно. В 1936 році вступила на робітфак Уманського учительського інституту, а в 1938 - на історичний факультет Тульчинського учительського інституту. В 60-х роках довелось ще раз навчатись: закінчила історичний

факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету.

В 1940 році розпочала свою трудову діяльність у Лихівській середній школі на Дніпропетровщині, де працювала до початку Великої Вітчизняної війни. В 1941-42 рр. жила біля матері в селі Терлиця, не працювала. В червні 1942 року під зброєю сільської поліції і старости була вивезена на каторжні роботи до Німеччини. Працювала на гумовій фабриці "Пауль-Рейперт" в м. Гільдесхайм, на різних роботах. З німецького полону повернулась в 1945 році, з вересня почала працювати вчителем в школах Вінницької області.

В 1947 році вийшла заміж і переїхала в село Червоне Гайворонського району, де працювала в місцевій школі завучем і директором до 1964 року. Через важку хворобу пішла з посади директора, залишившись у школі на посаді вчителя історії та географії.

Ще в 1947 році, прибувши в село на постійне місце проживання, Марія Дмитрівна почала цікавитись історією та людьми села, їй хотілось, щоб уроки були пов'язані з місцевим матеріалом. Поділилась своїми думками з учнями, батьками, педагогічним колективом.

В кінці 50-х років до школи почали приносити перші експонати: фотографії, документи, фронтові листи, старі речі. Особливо багато їх стосувалося періоду війни, заснування колгоспів (їх тоді було три). Коли зібралось чимало експонатів, потрібно було їх розмістити – місця в колишній земській школі не було. Тоді це питання розглянули на сесії сільської ради і виділили спеціальну кімнату в її приміщенні. Спільними зусиллями педагогічного колективу, правління колгоспу та сільської ради розпочали роботу. За виготовлення стендів, вітрин відповідали голова правління Анатолій Давидович Ящурицький та голова сільради Григорій Прокопович Іщенко. Художньо оформив музей учитель Борис Кирилович Савченко. За розміщення і опрацювання документів на стендах та вітринах відповідали Марія Дмитрівна та вчителька української мови та літератури Савченко Віра Семенівна. Значну допомогу надали вчителі М.П.Солгуб, З.О.Сторожук, техпрацівниця Н.П.Ладанюк та інші. Значну роботу по доповненню і уточненню історичних подій в архівах Кам'янця-Подільського і Вінниці проробив А.О.Сторожук.

Відкрився музей 7 листопада 1967 року на честь 50-річчя Жовтня. З цього часу до 1992 року Марія Дмитрівна працювала як його завідувачка на громадських засадах.

Коли побудували нову школу, в ній було виділено приміщення під музей. Правління колгоспу "Мир" (голова Рєзнік Олександр Іванович)

виділило кошти на його оформлення. Так відбулось друге народження музею, в 1990 році йому було присвоєно звання Народний.

Марія Дмитрівна нагороджена за свою багаторічну працю багатьма нагородами: грамотами Міністерства освіти УРСР, знаком “Відмінник народної освіти”, медалями “За трудову доблесть”, “Ветеран праці”. Має багато грамот, дипломів, знаків як пропагандист, лектор, завідувачка музею, а також за участь у роботі драматичного колективу сільського Будинку культури.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Вінніченко Всеволод Павлович.....	5
Велика Галина Тихонівна.....	6
Дерезовський Василь Григорович.....	8
Євсєєв Іван Леонтійович.....	9
Заєць Лідія Данилівна.....	12
Кабанець Лідія Романівна.....	13
Каюков Василь Іванович.....	14
Ковтун Олександр Сергійович.....	16
Козакова Людмила Євтихіївна.....	18
Крангач Валентина Михайлівна.....	19
Криуленко Антоніна Тимофіївна.....	20
Кузьменко Воєслав Григорович.....	22
Кузьменко Володимир Миколайович.....	24
Кулик Євген Мефодійович.....	25
Нога Василь Якович.....	26
Омельчук Ірина Василівна.....	27
Пашковський Анатолій Іванович.....	29
Перепеляк Ніна Устимівна.....	30
Петренко Іван Данилович.....	32
Присяжнюк Віктор Павлович.....	33
Прядун Іван Тимофійович.....	35
Різниченко Любов Григорівна.....	36
Савченко Борис Кирилович.....	38
Сергієнко Єлизавета Дмитрівна.....	39
Смірнова Лариса Петрівна.....	41
Солгутовський Леонід Ізраїлович.....	42
Фартушняк Дмитро Іванович.....	44
Чередниченко Раїса Іванівна.....	45
Шабатін Володимир Васильович.....	47
Шевченко Зінаїда Федорівна.....	49
Шкірай Любов Семенівна.....	50
Якименко Тамара Олександрівна.....	51
Ящуринська Марія Дмитрівна.....	52

КП “Центрально-Українське видавництво”
м. Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69,
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96

Тираж 100. Зам. № 073. Формат 60x84 1/16. Ум.друк. арк. 3,26.